

ARKUSZ 1

Numer zadania	Odpowiedzi/Przykładowe odpowiedzi	Maksymalna liczba punktów	Moje punkty
1.	<p>Koszty utraty relacji z naturą: Autorka artykułu wskazuje wiele ponoszonych z tego powodu kosztów. Jednym z nich są problemy zdrowotne ludzi, jak cukrzyca, wzrost masy ciała, problemy z układem ruchu, czyli liczne choroby cywilizacyjne.</p> <p>Koszty podejmowanych prób powrotu do natury: Natura i możliwość mieszkania w jej bliskości stają się dobrem luksusowym, o czym świadczą ceny domów z ogrodem czy mieszkań z tarasami. Nie każdy może pozwolić sobie na dostęp do natury ze względu na wysokie koszty finansowe.</p>	1	
2.	<p>Krystyna Wilk pisze o zjawisku „przyhamowania wpływu mediów” w kontekście konieczności ograniczenia kontaktu dzieci i młodzieży z nowoczesnymi technologiami i zwiększenia kontaktu z przyrodą. Taka sama myśl, choć nienazwana wprost, wyłania się z artykułu Alicji Lange. Lange, powołując się na ustalenia François Morela, podkreśla, że im więcej czasu człowiek spędza z technologiami, tym bardziej powinien zadbać o częsty kontakt z naturą. Ponadto zauważa, że zdrowie człowieka poprawia się, gdy ma on możliwość przebywania na łonie natury. Przyroda ma wartość dodaną – np. sprzyja rozwojowi refleksyjności u człowieka. Można powiedzieć, że stanowisko Krystyny Wilk znajduje potwierdzenie w tekście Alicji Lange.</p>	1	
3.	<p>Zgadzam się ze stwierdzeniem, że według autorek obu tekstów natura jest elementem sprzyjającym rozwojowi duchowemu człowieka. Wilk w swoim artykule przyrównuje naturę do oleju napędowego, który zapewnia człowiekowi energię. Ponadto kontakt z naturą może przyczynić się do otwarcia człowieka na nowe doznania (w tym duchowe) oraz zapewnić wzrost samoświadomości w kwestii własnych potrzeb. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w tekście Lange. Zdaniem autorki kontakt z naturą może mieć charakter metafizyczny, może otworzyć człowieka na kontemplację nieskończoności i własnej egzystencji, w tym na zagadnienia życia i śmierci. Tylko dzięki kontaktowi z naturą człowiek może poznać siebie. Autorki obu tekstów są zatem zgodne.</p>	1	
4.	1. F, 2. P, 3. F	1	
5.	<p>Autorki obu tekstów zgodnie potwierdzają występowanie zespołu deficytu natury. Wilk podkreśla, że osoby, które nie mają dostępu do przyrody, dosłownie cierpią, są zmęczone i zestresowane. Stan ten pogłębia zjawisko betonozy. Lange, powołując się na badania François Morela, również pisze o permanentnym zmęczeniu oraz stresie, które wynikają z utraty bezpośredniego kontaktu z przyrodą.</p>	1	
6.	<p>Ostatnie zdanie tekstu Alicji Lange ma charakter puenty i ukazuje właściwą istotę kontaktu człowieka z przyrodą. W ostatnim akapicie swojego artykułu autorka porusza temat korzyści, jakie płyną z obcowania z naturą. Twierdzi, że kontakt z przyrodą daje człowiekowi poczucie pełni. Potęgą natury sprawia, że człowiek może być wobec niej onieśmielony i tylko wtedy może doświadczać, kontemplować, czuć naturę. Kontakt z naturą jest nastawiony na przeżywanie, ale nie na działanie. Ostatnim zdaniem akapitu i jednocześnie ostatnim zdaniem swojego artykułu autorka dobitnie podkreśla charakter relacji człowiek-przyroda.</p>	1	

7.	<p>Tematem tekstów są relacje współczesnego człowieka z naturą. Autorki zwracają uwagę na zagrożenia płynące z zerwania kontaktu z naturą oraz na pozytywne następstwa utrzymywania tej relacji. Wilk skupia się w większej mierze na zreferowaniu wyników badań naukowców dostrzegających pozytywny wpływ przyrody na człowieka. Lange najpierw mocno podkreśla negatywne skutki odwrócenia się od natury, a potem zauważa poważne trudności z ponownym nawiązaniem tej relacji. Autorki obu tekstów zgadzają się, że należy ograniczyć technologię na rzecz przyrody, gdyż ta ma zbawienny wpływ na rozwój duchowy, poznawczy i fizyczny człowieka. (87 słów)</p>	4	
8.	<p>Księga biblijna: Księga Hioba</p> <p>Argument: Omówiony przez Jana Kowalika wiersz Kazimierzy Iłłakowiczówny pt. <i>Job</i> jest reinterpretacją historii biblijnej. Autorka wykorzystuje historię Hioba, zwracając uwagę – zgodnie z pierwowzorem biblijnym – że Hiob za swoją niezłomną postawę został wynagrodzony nową rodziną i przyjaciółmi. Jednak w drugiej strofie wiersza, przywołując scenę z wiernym Burkiem, autorka wprowadza niewystępującą w Biblii postać (Burka) i dokonuje nowego odczytania znanej historii, w którym od postawy Hioba jest ważniejsza postawa osób, które otaczały bohatera. Gdy w chwili próby wszyscy Hioba opuścili, pozostał przy nim tylko wierny pies. W ten sposób Iłłakowiczówna zachęca czytelników do refleksji nad ludzkimi postawami.</p>	1	
9.	1. P, 2. P, 3. F	1	
10.	<p>Odpowiedź: C.</p> <p>Uzasadnienie: We fraszce <i>O żywocie ludzkim</i> Jana Kochanowskiego występuje motyw <i>theatrum mundi</i>, czyli teatru świata, który przedstawia ludzkie życie jako teatr, a ludzi jako aktorów. Jan Kochanowski w końcowej części fraszki sugeruje istnienie jakiegoś reżysera lub siły wyższej, która decyduje o tym, kiedy życie ludzkie się skończy, czyli kiedy człowiek przestanie grać swoją rolę. Ponadto Kochanowski porównuje człowieka do <i>łutki</i>, czyli lalki, marionetki.</p>	1	
11.	<p>Odpowiedź: C.</p> <p>Uzasadnienie: Wiersz Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, zgodnie z cechami gatunkowymi sonetu, składa się z 14 wersów, podzielonych na cztery strofy w układzie: 4 wersy, 4 wersy, 3 wersy, 3 wersy. Dwie pierwsze strofy mają charakter opisowy (ukazują życie człowieka jako ciągłą walkę), dwie ostatnie – charakter refleksyjny (podmiot liryczny pogłębia refleksję nad swoją egzystencją i poszukuje opieki).</p> <p>Nazwa środka stylistycznego: peryfraza (omówienie). Przykład z wiersza: „on srogi ciemności Hetman” (czyli szatan).</p> <p>Nazwa środka stylistycznego: elipsa. Przykład z wiersza: „pokój szczęśliwość”</p>	2	

<p>12.</p>	<p>Przytoczone słowa Anny Stolarskiej, dotyczące roli w literaturze romantycznej snów proroczych, zwanych także widzającymi, są słuszne w odniesieniu do III cz. <i>Dziadów</i> Adama Mickiewicza. Pierwszym potwierdzeniem tych słów jest widzenie, którego doświadcza Ewa, pobożna paniąka spod Lwowa. Słyszając o prześladowaniach młodych więźniów, modli się za nich do Matki Najświętszej, której obrazek stroi kwiatami. Szczególnie modli się za poetę, którego wiersze czytała, a który też znajduje się w carskim więzieniu. Kiedy zasypia, widzi te same kwiaty, które teraz symbolizują cierpiącą za Polskę młodzież. Jeden z kwiatów – róża – odzywa się do dziewczyny. To prawdopodobnie Konrad, który jako niedoszły bluźnierca szczególnie potrzebuje modlitwy. Ewa doznaje mistycznej wizji, ponieważ jej dusza jest czysta, a serce pobożne. Drugim dowodem potwierdzającym słowa Stolarskiej jest sen Senatora, który wiele może powiedzieć o charakterze tego człowieka. Raz Senator widzi siebie w łasce władcy, a zaraz potem w momencie, gdy wypadł z łaski cara. Sen ten ukazuje strach Nowosilcowa i zapowiada, co może wydarzyć się w przyszłości w życiu Senatora.</p>	<p>2</p>	
<p>13.</p>	<p>13.1: Obraz miasta (Warszawy) zaprezentowany przez Aleksandra Gierymskiego na obrazie <i>Piaskarze</i> nie jest taki sam, jak ukazany we fragmencie <i>Lalki</i> Bolesława Prusa. Gierymski ukazuje brzeg Wisły, na którym widać prace. Piaskarze są zaaferowani wykonywaną pracą, której przyglądają się z nabrzeża różne postacie – w tym osoby ubrane wytwornie. Zaczumowane przy moście łodzie z żaglami wyglądają solidnie. We fragmencie <i>Lalki</i> główny bohater również znajduje się na brzegu Wisły, lecz jest to miejsce odrażające – z górą śmieci i różnymi osobami z półświatka, jak złodzieje, pijacy. Nikt nie podejmuje tu jakiegokolwiek pracy, a życie tych ludzi przedstawione jest jako nędzna egzystencja.</p> <p>13.2: Przykład: „obmierzonego wzgórze” Funkcja w tekście: Epitet „obmierzonego” służy opisowi elementów przestrzeni, w której znalazł się bohater; wskazuje odstręczający charakter tej przestrzeni.</p> <p>Przykład: „z wyrazem zdziczałych psów” Funkcja w tekście: Dzięki tym słowom autor uzyskał efekt animalizacji – nadania ludziom cech zwierzęcych; pragnął w ten sposób ukazać, jak niebezpiecznym miejscem jest dzielnica, do której udał się bohater.</p>	<p>2</p>	
<p>14.</p>	<p>Odpowiedź: B.</p> <p>Uzasadnienie: Impresjoniści starali się w poezji uchwycić to, co nieuchwytnie, zmiennie, ulotne, dlatego skupili się m.in. na ukazaniu zjawisk przyrody. Kazimierz Przerwa-Tetmajer w wierszu <i>Słońce</i> podjął próbę oddania w języku poezji widoku rozświetlonego słońcem krajobrazu. W tym celu użył słownictwa kojarzącego się ze światłem („wszystko lśni się, świeci, pała”, „złote iskry skaczą”, „świat się pławi w złotym blasku”) oraz słownictwa opisującego barwy – zarówno rzeczowników, jak i przymiotników. Malarze impresjoniści lubowali się barwach podstawowych – siedmiu kolorach tęczy. Jest to widoczne w wierszu Przerwy-Tetmajera: „szmaragdach i błękitach”, „fioletu ciemne plamy”, „srebrno-biała tafla”. Zwrócenie przez podmiot liryczny uwagi na mgłę („przez przezroczą mgłę błękitną”) podkreśla ulotność chwili.</p>	<p>1</p>	

15.	<p>Powód 1: W <i>Weselu</i> Stanisława Wyspiańskiego cieniem na stosunki między chłopami a inteligencją kładzie się przeszłość. Zarówno inteligencja, jak i chłopci pamiętają wydarzenia z czasów rabacji galicyjskiej z 1846 r., gdy wielu dziedziców zostało zamordowanych przez występujących przeciwko nim włościan. Choć Pan Młody i Gospodarz twierdzą, że wszystko zapomnieli, to w rzeczywistości przeszłość nie pozwala o sobie zapomnieć i rzutuje na teraźniejszość, rodząc brak zaufania.</p> <p>Powód 2: Inteligencji nie starają się zrozumieć chłopów, ich aspiracji i otwartości na świat, traktują ich pobłażliwie, z poczuciem wyższości. Dowodem takiej postawy jest rozmowa Dziennikarza z Czepcem. Czepec zdradza zainteresowanie polityką, wydarzeniami światowymi, a Dziennikarz drwi z niego, nie traktuje go jak partnera w dyskusji i twierdzi, że polska wieś żyje swoim spokojnym, sielskim życiem, pozostając z dala od wielkich wydarzeń na świecie.</p>	1	
16.	<p>Stefan Żeromski w <i>Przedwiośniu</i> w części zatytułowanej <i>Nawłoc</i> rozprawia się z mitem dworu szlacheckiego. Zamieszkała przez Wielosławskich Nawłoc tylko pozornie przypomina sielski dwór znany z kart <i>Pana Tadeusza</i>. Cezary ostrzega Wielosławskiego, że układ społeczny państwo-służba jest tylko z pozoru spokojny i stabilny. Nauczony doświadczeniami rewolucji w Baku Cezary wie, że służba może wystąpić przeciwko państwu i zbuntować się przeciw dotychczasowym stosunkom społecznym. Ponadto poprzez bardzo szczegółowe opisy posiłków, np. śniadania przygotowywanego przez Maciejunia dla Cezarego, oraz poprzez opisy codziennego życia wypełnionego zabawami i przyjemnościami, a nie pracą, Żeromski chciał pokazać, że szlachta jest próżna i bezużyteczna, brak jej patriotycznego zacięcia znanego choćby z Mickiewiczowskiego <i>Soplicowa</i>. Dwór szlachecki z jego wypaczonymi wartościami stał się przeżytkiem.</p>	1	
17.	<p>Katastrofizm w literaturze wyrażał przekonanie, że świat zmierza ku zagładzie i ulegnie upadkowi. Krzysztof Kamil Baczyński w swoich utworach pisał o katastrofie spełnionej. Zarówno on, jak i inni przedstawiciele Pokolenia Kolumbów, czyli pokolenia, którego młodość przypadła na czasy II wojny światowej, byli świadkami katastrofy wojennej. W utworze <i>Pokolenie</i> poeta przedstawia spełniającą się Apokalipsę. Za pomocą obrazowania apokaliptycznego (typowego dla katastrofistów) podmiot liryczny wiersza ukazuje, jak groza wojenna wdziera się w otaczający świat, np. raz widać dojrzałą letnią naturę z kłosami, kipiącą owocami, a raz wiszącą ze świerków obcięta ludzką głowę. W drugiej części utworu podmiot liryczny pisze o upadku systemu wartości, moralności i zaniku litości, gdyż okrucieństwo wojny wymaga dostosowania się do nowych warunków. Przedstawiony w wierszu świat zmierza ku zagładzie.</p>	1	
18.	<p>„Człowiek złagrowany” to określenie człowieka wyniszczonego fizycznie i psychicznie pobytem w sowieckich łagrach (obozach pracy) w okresie II wojny światowej. Andrzej Frąckowiak w podanym fragmencie zwraca uwagę na ten dwojaki wpływ łagrów na jednostkę ludzką – pisze o fizycznym wyniszczeniu ludzkiego ciała ze względu na morderczą pracę i bardzo trudne warunki bytowe, ale też mówi o stanie psychicznym tych ludzi żyjących w nieustanym strachu przed śmiercią i przeżywających różne emocje w dramatycznej sytuacji, w jakiej się znaleźli. Wszystkie te przypadki opisał Gustaw Herling-Grudziński w <i>Innym świecie</i>, gdzie obserwujemy więźniów skazanych na katorżniczą pracę przy wyrębie lasu (opis drogi do lasu, pracy w lesie i powrotu</p>	1	

	do obozu przy 40-stopniowym mrozie). Autor pokazał, jak można złamać człowieka psychicznie – przykładem jest złamana głodem generalska doczka (jak nazywają więźniowie młodą córkę polskiego oficera), która została zmuszona do prostytucji i dostosowania się do obozowych reguł życia.		
19.	W przytoczonych przez Seweryna Ulkę cytatach z opowiadania Marka Nowakowskiego można dostrzec przykłady słownictwa kolokwialnego, np. „wymięty jak szmata wróciłem do domu”, „ma z tego żarcie palce lizać”, „miał nieliczną wałówkę w biurze”. Użyte słownictwo ukazuje prawdziwe oblicze życia codziennego w okresie stanu wojennego – jego bylejakość i brutalność, a także narastającą wśród zwyczajnych ludzi frustrację, gdyż zmuszeni zostali do radzenia sobie z ciągłymi ograniczeniami w sytuacji narastającego strachu.	1	
20.	Wypracowanie	35	
Łączna liczba punktów		60	

ARKUSZ 2

Na żółto
zaznaczono
300 słów

Temat 1.

Na ile trafnie literatura przedstawia problemy społeczne?

Przykładowa realizacja tematu:

Twórcy literatury zwykle są bardzo wnikliwymi obserwatorami czy to problemów społecznych, czy to zmian występujących w społeczeństwie. W polskiej literaturze dotyczyło to przede wszystkim tych epok literackich, które w swoich programach zakładały przyglądanie się społeczeństwu i tworzenie literackich tekstów utylitarnych, które mają być użyteczne dla społeczeństwa. Jednakże również w tych epokach, dla których liczyła się głównie literatura niezaangażowana, znajdowali się pisarze, którym problematyka społeczna nie była obca. Literatura jest w stanie niezwykle trafnie przedstawić problemy trapiące społeczeństwo.

Zainteresowanie teraźniejszością i zagadnieniami społecznymi wpisane było w program polskiego pozytywizmu. W kręgu zainteresowań twórców programu znalazły się hasła pracy u podstaw, pracy organicznej, asymilacji Żydów i emancypacji kobiet. W *Lalce* Bolesław Prus pokazał, że założenia te są niezwykle trudne do realizacji – na przykład hasło pracy u podstaw. Spacer Stanisława Wokulskiego po Powiślu ukazał skalę problemu, nędzę ludzi najuboższych, okrutne warunki, w których żyją, choroby, brak pracy. Nawet jeśli Wokulski pomógł żyjącemu tam Wysockiemu, to oczywistym było, że działanie jednostki nie rozwiąże wszystkich problemów biedoty.

Nędzę i uwłaczające godności człowieka warunki życia zobrazował również Fiodor Dostojewski w *Zbrodni i karze*. Wraz z Raskolnikowem czytelnik poznaje świat ubogiej dzielnicy Petersburga, gdzie dziewczęta są zmuszone do prostytucji, młodzi ludzie mieszkają w uwłaczających

warunkach, powszechny jest alkoholizm, gruźlica odbiera siły fizyczne i psychiczne, a lichwiarze żerują na potrzebujących. Zarówno *Lalka*, jak i *Zbrodnia i kara* dowodzą, że literatura potrafi pokazać z całą szczerością brutalną prawdę o problemach społecznych.

Jednym z najbardziej istotnych problemów polskiego społeczeństwa był (i nadal jest) brak porozumienia w sprawach najistotniejszych, takich jak odzyskanie niepodległości czy kształt odrodzonego w 1918 r. państwa. Uwagę na to zwróciła literatura tych epok, które pierwotnie próbowały odciąć się od problemów społecznych, jak *Młoda Polska* i dwudziestolecie międzywojenne. W *Weselu* Stanisław Wyspiański mocno podkreślił animozje między chłopami a inteligencją wynikające z trudnej przeszłości, poczucia wyższości inteligencji czy spoglądania na wieś przez pryzmat powierzchniowej fascynacji życiem wiejskim. Przybycie Wernyhory do domu weselnego niczego nie zmienia, a wręcz przeciwnie, jeszcze bardziej pokazuje, że w sytuacji ważnej chłop i inteligencja nie są w stanie się zjednoczyć. Podobnie zagadnienie to zobrazował Stefan Żeromski w *Przedwiośniu*, ukazując brak porozumienia różnych środowisk w kwestii kształtu odrodzonej Polski. Szymon Gajowiec, komuniści i idealści pokroju Seweryna Baryki posiadają wizje niemożliwe do pogodzenia. Oba przykłady dowodzą, że literatura trafnie odzwierciedla społeczne podziały.

Literatura doskonale ukazuje różne problemy społeczne. Pisarze reagują na nędzę i uwłaczające ludzkiej godności warunki życia – jak Bolesław Prus w *Lalce* czy Fiodor Dostojewski w *Zbrodni i karze*. Są doskonałymi obserwatorami świata, w którym żyją, łatwo zauważają społeczne podziały i przyczyny braku porozumienia między różnymi środowiskami – jak Stanisław Wyspiański w *Weselu* i Stefan Żeromski w *Przedwiośniu*. Dzięki temu literatura staje się doskonałym źródłem wiedzy o społeczeństwie, w którym żył i tworzył autor.

Temat 2.

Czy człowiek jest kowalem swojego losu?

Przykładowa realizacja tematu:

Czy człowiek samodzielnie kształtuje swój los, czy zależny jest od jakiejś siły wyższej? Filozofia i literatura starożytna zakładała, że człowiek nie jest w stanie uciec od swojego przeznaczenia i wyroków boskich. Współcześnie skłaniamy się raczej do poglądu, że człowiek ma pełną władzę nad swoim życiem i może je dowolnie kształtować, aczkolwiek różne przypadki losowe są w stanie zupełnie odmienić ludzką egzystencję. Na pytanie postawione w temacie rozprawki nie ma jednoznacznej odpowiedzi – są sytuacje, gdy człowiek ma wrażenie podlegania siłom wyższym, i są takie okoliczności i wybory życiowe, w których człowiek rzeczywiście może się czuć kowalem swego losu.

Zależność życia człowieka od siły wyższej szczególnie mocno podkreślano w literaturze antycznej. Człowiek podlegał wyrokom boskim, losowi, złowrogiemu fatum czy bogini Fortunie. Sytuację tę obrazuje np. *Illiada* Homera, w której świat ludzki przenika się ze światem boskim, a bogowie olimpijscy mają swoich ulubieńców, których wspierają lub od których się odwracają. Gdy Hektor stanął do pojedynku z Achillesem i obaj bohaterowie obiecali mury Troi, Zeus położył ich losy na szalach wagi. Szala z losem Hektora opadła, co było znakiem, że w tym pojedynku obrońca Troi poniesie śmierć. Los Hektora został nieodwołalnie przesądzony.

Kwestię zależności życia człowieka od „wyroków Przedwiecznego” porusza również Bolesław Prus w noweli *Z legend dawnego Egiptu*. Choć początkowo wydawało się, że Horus przejmie władzę po swoim śmiertelnie chorym dziadku, Ramzesie, los zdecydował inaczej. Ukąszony przez pająka Horus zmarł w sile wieku, zaś stuletni Ramzes wyzdrowiał. Narrator noweli przypomina, że ludzkie plany nic nie znaczą wobec wyroków bogów. Przywołane przykłady pokazują, że człowiek nie zawsze jest w stanie kształtować swój los.

Z drugiej strony literatura dostarcza również dowodów potwierdzających zdolność człowieka do projektowania swojego życia. Wiele dzieł literackich przekonuje, że człowiek posiada wolną wolę i może samodzielnie decydować o swoim losie i życiu. W *Makbecie* Szekspira główny bohater mógł zupełnie inaczej zareagować na przepowiednię Wiedźm. Posiadając zdolność samodzielnej oceny sytuacji, nie musiał wierzyć czarownicom. On jednak zaczął robić wszystko, by ich prorocstwo się spełniło – podzielił się tą wiadomością z żoną, sam dokonał zabójstwa króla Dunkana, popełniał kolejne zbrodnie, by utrzymać się na tronie. W ten sposób kształtował swój los, zmierzając do klęski. Przeczną sytuację ukazał Henryk Sienkiewicz w *Potopie* na przykładzie losu Andrzeja Kmicica. Z początku Kmicic dobrowolnie kroczył drogą rozboju, w końcu jednak wziął los w swoje ręce, postanowił odkupić wszystkie winy i ostatecznie zasłużył na rehabilitację, miano patrioty oraz rękę Oleńki. Oba przykłady dowodzą, że człowiek może stać się kowalem własnego losu i może dojść do upadku lub moralnego zwycięstwa.

Spojrzenie na los człowieka i roli sił wyższych w ludzkim życiu zależy w dużym stopniu od kultury, wierzeń i epoki. Kultura antyczna i teksty do niej nawiązujące ukazują człowieka jako istotę zależną od wyroków boskich. Autorzy epoki nowożytnej przychylają się raczej do twierdzenia, że człowiek jest kowalem swojego losu. Współcześnie chcemy widzieć w człowieku istotę świadomie kształtującą swoje życie, a przeciwności losu przyjmujemy z niedowierzaniem.